

EGRI ÉPÍTÉSZ IRODA KFT.

3300 Eger, Dobó utca 18.

Tel.: 36/511-570 **Fax:** 36/411-890

Heves Megyei Bíróság mint Cégbíróság

Cg. 10-09-021606

E-mail: egriepir@egriepir.hu

B E K Ö L C E

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVE

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

E g e r, 2006. szeptember hó

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

BEKÖLCE TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVÉHEZ

I. VIZSGÁLAT

Történeti leírás, régészeti örökség

Bekölce községet állítólag a Bél nemzetségbeli II. Mikó telepítette 1381-ben. A Bél nemzetségből, mely magát Ug nemzetségnek is mondotta, sok olyan család származott le, melyek a bélháromkúti apátság körül létesült települések birtokosai lettek. Ilyenek voltak: a Béli, Monosbéli, Bekölcei, Bellényi, Ugfi, Szentmártoni családok. A nemzetség birtokai a Bélkő alatt terültek el, központjuk Bél(apátfalva), Monosbél, de övük volt Bekölce, Szentmárton, az eltűnt Ugfalva, Villó, Visnyó stb.

1484-ig a Bekölcei család bírta, ennek kihaltával Mátyás király a Czobor és Farnosi családoknak adományozta. 1492-ben Bekewlche névalakban említik. 1549-ben köznemesek birtoka volt. 1625-ben Bellényi János három bekölcei kúriáját és három jobbágytelkét rokonának, Abafi Miklósnak adja. 1627-ben Bellényi Katalint a király fiúsítja, Bellényi Zsigmond örökösévé teszi, az egri káptalan pedig beiktatja a bekölcei és a szucsai Bellényi-javak birtokába. Ettől kezdve 100 éven át a Bellényi család és örökösei voltak Bekölce birtokosai.

1688-ban a dézsmalajstrom teljesen elpusztultnak jelzi a falut.

1722-ben a fiúágon kihalt Bellényi Zsigmond anyai ági unokája, Petneházy Zsigmond a nagyapjától örökölt bekölcei és szucsai birtokrészeket Draskóczy Sámuelnek adta el, Draskóczy királyi adománylevelet is szerzett s 1731-ben birtokába lépett az egész falunak. Ettől kezdve a jobbágyság eltörléséig a Draskóczy család volt Bekölce földesura. A faluban 43 nagyobbbrészt féltelkes jobbágyháztartás és 23 zsellércsalád volt. A 2400 kat. holdra terjedő hegyes-erdős faluhatárból 1846-ig erdőirtás útján 500 holdat kapcsoltak be a szemtermelésbe. Számottevő majorüzem nem volt. A lélekszám 1787-ben 511, 1860-ban 518 volt.

A község 1777-ből való pecsétjében lefelé fordított, vízszintesen fekvő ekevas látható, alatta barázda, fölötte csillag.

Bekölce területére vonatkozóan kevés régészeti adat lelhető fel. A belterülettől északra fekvő két helyen őskorinak meghatározott cseréptöredékeket, illetve kovásodott famaradványokat találtak.

Természet, táj, tájhasználat – településhálózat

Bekölce a Bükk-hegység nyugati előterében húzódó változatos felszínű dombvidéken fekszik. A falu a Bekölce-patak kelet-nyugati irányú hosszú völgyében alakult ki, és az ide torkolló kisebb-nagyobb völgyek irányába terjeszkedett. A 300 mBf tengerszint feletti magasságban fekvő községet a két szomszédos településtől, Balatontól és Egercsehiből 570-450 mBf dombsor választja el.

Bekölce közigazgatási területe 1377 ha, belterülete 103 ha. A külterület termőterületének 52%-a gyeplő, 35%-a erdő, 13%-a szántó. Összefüggő erdőterületek találhatók a belterülettől déli, nyugati és észak-északnyugati irányban. A nagy kiterjedésű gyeplőterületű dombokat kisebb-nagyobb erdőfoltok tarkítják. Jellemző a természetközeli állapot. A nemzeti ökológiai hálózat csaknem a teljes külterületet fedi.

A belterületen kívül két tanya található. Az állattartáshoz megfelelő nagyságú legelők állnak rendelkezésre.

A község közigazgatási területe alatt, a belterülettől délre és nyugatra barnaszén-lelőhely húzódik. Korábban egy homokbánya is működött.

Bekölce 2004 óta a Bélapátfalvi Kistérséghez tartozik. A központ Mikófalván keresztül érhető el. A 25. sz. főúttal két irányban is van kapcsolata. Nyugat felé a borsodi bányász- és iparvidék, míg dél felé Egercsehin keresztül a megyeszékhely érhető el.

Külterület

Átnézeti ábra

Településszerkezet, területhasználat

A település magja a nyugatról keletre folyó és távolabb az Eger vizébe torkolló Bekölce-patak két oldalán alakult ki, ahol a fővölgybe torkollik a Szilakszó völgy. Az északi oldalon dombtetőre épült a templom, szemben a déli oldalon az egykori földesúri telek terpeszkedett. Innen nyugatra a Felvég, keletre az Elvég esik. Már a XIX. század közepétől kezdődően északi irányba még egy utca, a Szilakszó vagy Kántor köz alakult ki. A telkek az első világháborúig általában kerítetlenek voltak.

Bekölce térképe, 1785

1920, majd 1945 után két irányban terjeszkedett a falu, déli irányban a Vigény, nyugaton pedig a Vögy nevű falurészekén. A hatásban csak két uradalmi tanya, a Pap pallaga és Baksa keletkezett.

A telkek túlnyomó része szalagtelek, rendszerint soros elrendezéssel. Kivételt képeznek a Szilakszó keleti oldalának tábla típusú zsellértelkei. Az 1960-ban végzett kutatáskor az Alvég keleti végén még találtak egy nagyméretű, kerítésekkel fél nem osztott, csoportos elrendezésű táblatelket. A többházas soros udvarok a parcellázás következtében 1945 után csaknem teljesen eltűntek.

A telkek méretét a völgyek szélessége határozza meg. Ahol a völgy kiszélesedik, ott a telkek mélysége a 200 m-t is eléri, szélességük viszont csak 10 m körüli. Ahol az út a domb lábánál vagy a patak közelében vezet, nem ritka a 20-40 m mélységű telek sem, melyek között 40 m szélességűek is vannak.

Az intézmények a központban találhatók, részben a volt földesúri telken, részben a Rákóczi utca templom alatti telkein.

Az út és a patak között közparkot alakítottak ki.

A temető a központtól keletre következő völgyet szegélyező domboldalon helyezkedik el.

A sportpályát a Bekölce-patak melletti mély fekvésű területen alakították ki.

A település laza beépítésű. A belterületen összefüggő kertművelésű telkek is találhatók.

Településszerkezet

Településkarakter, településkép

A Vármúzeum 1960 körüli kutatása szerint a régi lakóházak az északi magyar házak típusához tartozó háromosztatú, szarufás-torokgerendás szerkezetű, nyeregtetős épületek. Az ágasfás – szelemengerendás tetőszerkezetnek nincs emléke a hagyományban sem. A XIX. század első felére jellemző mestergerendás – boldoganyás födém a keresztgerendás szerkezet váltotta fel. Az utolsó boldoganyás házat 1920-ban bontották le.

A XIX. század utolsó évtizedeiben általános volt a belülfűtős, kürtös kemence. A búbos kemencét az 1920-as évek elejéig az új házakba is beépítették, de már az 1960-ban végzett kutatáskor sem találtak a faluban egyet sem. Ugyanekkor még fellelhető volt a XVIII. század jellemző falszerkezeti típusa, a gerendaváz, zsilipelt fal.

A XIX. század általános falkészítő módja a földből való falverés, melyet a század végén a vályog követett. 1945 után a követ és a téglát használták. Alapozásra a keményebb és formátlan tardosi követ, falazásra pedig az egri tufa kváderkövet alkalmazták.

1900 körül a házakat szalmával fedték. A fél falut elpusztító tűzvész után zsindelyt használtak, de ilyen házat sem találtak már 1960-ban sem.

A tornác elterjedése a XIX. sz. legvégére tehető. Az építőmesterek Hangony, Sikátor, Mikófalva és Bükkszentmárton községekből érkeztek.

Az istállót az 1910-es évekig általában a lakóházzal egy fedél alá építették, azután külön. Egyetlen tüzelős ólra emlékeztek egy módosabb parasztszalánánál. A nagyméretű cséplőcsűröket kétágásra építették, középen „szűrű”-vel. Helyük vagy az udvar hátsó részén keresztben, vagy a lakóház és az út között volt. A XIX. század faluképére jellemző volt a csűröknek ez a sora az út mellett. A csűrágban szokás szerint állatokat – birkát, malacot – is tartottak. A jó módúak udvarának jellegzetessége a négy faoszlopra állított, szelementetős „száraz alj”, melyben szénát tároltak.

A gabonás vermeknek már a XIX. század végén is csak emléke élt. A körte alakú, égetett falu vermeket a kert földjébe ásták. Bár a filoxéria-vész óta szőlőtermelés nincs, az udvarok végén, a földbe ásott 4-5 m hosszú burgonyás pincék eredetileg valószínűleg bor számára készültek.

A település mai lakásállományának kétharmada 1960 előtt, egyötöde 1960 és 1970 között, és mindössze 13%-a épült 1970 után.

A lakóházakat általában a telek északi, illetve a nyugati oldalhatárára építették.

A legrégebbi épületek az egykori többházas soros udvarokon álló házakból maradtak. A parcellázás következtében mára többnyire csak egy lakóépület maradt telkenként. Ezek egy része nem az utca mellett, hanem 40-60 m-rel hátrább áll.

A településre jellemző másik háztípus, a két világháború között épült. A két utcai szobából álló lakóházat fedő, utcával párhuzamos gerincű sátoztetőből az egyik szoba felett utcára merőleges csonka kontyos tetőrész emelkedik ki. Ez a városi típus valószínű az egercsehi szénbányába más vidékről érkező munkásokkal jelent meg a környéken.

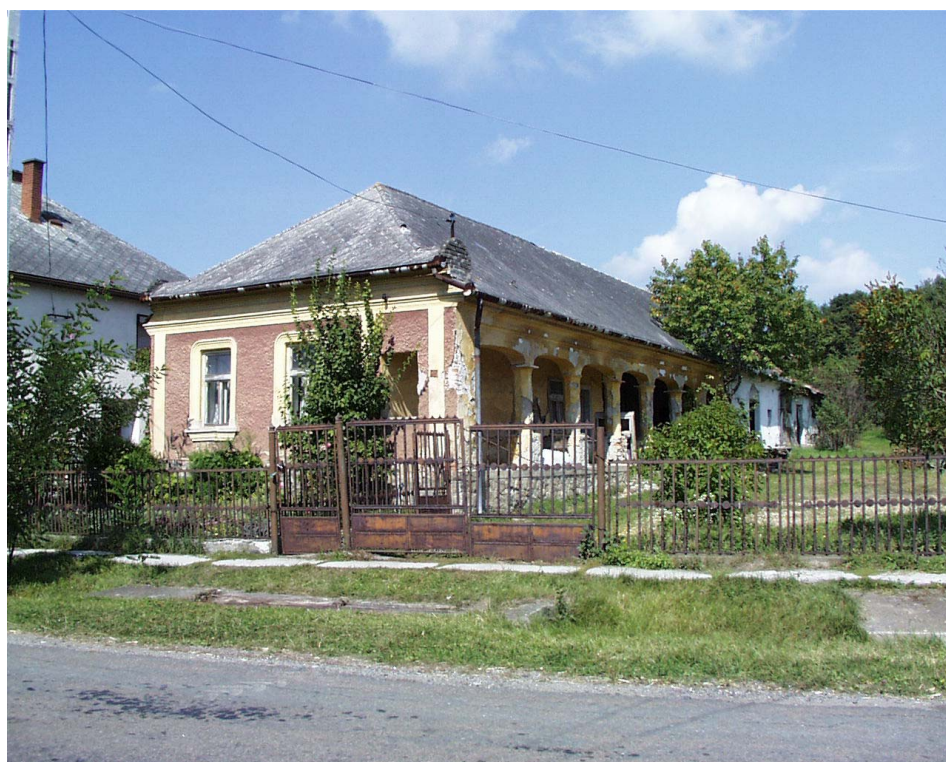
Béke u. 84.

Rákóczi u. pincék

Kossuth u. 14.

Béke u. 34.

Kossuth L. utca

Petőfi S. utca

Béke utca a patakkal

Művelődési Ház előtti park és patak

ABC és szolgálati lakás

Béke u. 48.

Régészeti örökség

Bekölce község településrendezési tervéhez Fodor László régész készítette a régészeti hatásvizsgálatot. A település középkori falumagja az egykori templommal és a temetővel a mai templom környékén lehetett.

A község belterületétől északnyugatra, a Körtvélyes oldalon őskorinak meghatározott cseréptöredékeket találtak.

A belterületől északkeletre a Csúszza-bércen és oldalban kovakő szilánkokat és kovásodott famaradványokat találtak.

A régészeti területeket a szerkezeti és a szabályozási tervlapon ábrázoltuk.

Településközpont

Természeti területek

A település igazgatási területén ex lege védett természeti értékek a források.

Az állandó és időszakos vízfolyások és a medret kísérő vizes élőhelyek természetközeli állapotú területek.

A külterületet a Heves-Borsodi dombság kiemelten fontos érzékeny természeti területe és az országos ökológiai hálózat lefedi.

Kis-Vigény és Szurdok-alja

Szilakszó-völgy

II. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK

Településhálózat, tájhasználat

Bekölce és a szomszédos Balaton községet ma nem köti össze út. A kistérségi kapcsolatok erősítése érdekében a településszerkezeti terv javasolja a beszántás miatt ma már csak a földhivatali térképen szereplő földút kiépítését a két település között. A Bazsik tetőt érintő utat mindkét község támogatja.

Vig-völgy

Az igazgatási területre jellemző tájkarakter, terület-felhasználás megtartását javasoljuk. Az országos ökológiai hálózathoz és az érzékeny természeti területek körébe tartozó külterületen a művelési ág szerkezetében legfeljebb kismértékű változás történhet.

A terv a természetközeli állapot megtartását, a tájkarakter megőrzését támogatja. Javasoljuk a volt homokbánya rekultivációját.

Az országos közutak és a jelentősebb külterületi utak mellett környezet- és tájképvédelmi célú tájfasítást javasolunk.

Településszerkezet, területhasználat

A településszerkezeti terv a község kialakult szerkezetének megőrzését javasolja. Az Akác utca északi oldalának tervezett beépítése miatt a közterület szélesítése szükséges.

A lakóterületek fejlesztése beépíthető belterületi kertek felhasználásával történhet.

A településközpontban az egykori földesúri telek, majd tsz-központ területen új építmények építhetők.

A község nyugati végén, a volt Baksa tanyán már működő sportistálló és szálláshely mellett további idegenforgalmat vonzó fejlesztés lehetséges. A belterületi határ csak egy lakótelek-bővítés, illetve a sportpálya belterületbe vonása miatt változik. A keskeny utcákban nincs lehetőség fasorok telepítésére. Ezért is fontos a terven jelölt közkertek kialakítása.

Fejlesztési területek

Építészeti értékek védelme

Bekölce községben országos védelem alatt álló épület, emlék nincs.

Helyi védelem alatt áll:	Rákóczi utca	templom	1 hrsz.
Helyi védelemre javasoljuk:	Béke u. 41.	iskola, óvoda épülete	263 hrsz.

Iskola - óvoda

Templom

Régészeti területek védelme

A vizsgálati fejezetben ismertetett régészeti lelőhelyek a következő ingatlanokat érintik.

Belterület: - korai településmag: 1-9 hrsz., 670-677 hrsz.

Külterület: - Körtvélyes oldal: 086/3, 4, 5, 6, 087/1, 088/16, 17 hrsz.

- Császa-bérc és oldal: 0116/9, 10, 0117/5, 6 hrsz.

A rendezési terven kijelölt fejlesztési területek nem érintenek régészeti lelőhelyeket. A felsorolt és a tervlapokon ábrázolt területeken mindenféle jelentősebb földmunkát igénylő beruházás csak régészeti konzultáció után tervezhető (pl. épület, út építése, közművek fektetése, árokásás).

III. VÁLTOZTATÁSOK HATÁSA

A településszerkezeti tervben javasolt, Bekölce és Balaton község összekötését szolgáló út meglévő, illetve visszaállítandó földút nyomvonalán vezet. Ez településszerkezeti változást nem jelent, megépítése közvetlen kapcsolatot létesít a két megyeszéki község, valamint a Bélapátfalvi kistérség települései között.

A belterületi határ módosítása a meglévő sportpálya belterületbe vonása és egy lakótelek bővítése miatt szükséges. A távlati felhasználás megegyezik a jelenlegivel.

Béke u. 42. felújított ház

Az új lakóépületek meglévő belterületi kertek, beépítetlen foghíjtelkek igénybevételével épülhetnek. A településre továbbra is a laza, falusias beépítés lesz jellemző.

A településkép szempontjából a legnagyobb változást a volt tsz-telephely felszámolása, a településközpont fejlesztése és rendezése jelenti. A védendő iskolaépület, a felújítandó művelődési ház és az új közösségi épületek a tervezett közparkkal, parkolóval, a telek mögötti parkerdővel kedvező változást hoznak a község életébe.

A zöldterületek fejlesztése, játszó- és pihenőkertek építése egyben a rendezetlen belső kertek megszüntetését és a közterületek rendezését is eredményezi.

A településen védett épület nincs. A rendezési terv a település történetére, múltjára emlékeztető egy-egy épület helyi védelmére tett javaslatot.

A településképet egykor meghatározó, ma már többnyire avult házak műszaki állapotuk, illetve a megváltozott életvitel miatt fokozatosan átépülnek. Az önkormányzat határozott fotódokumentáción történő megörökítésükről, illetve bontásukat megelőzően felmérési rajz készítéséről.

A településrendezési terv a helyi építési szabályzat előírásaival a falusias, laza, földszintes beépítés megtartását javasolja. A keskeny telkekre vonatkozó előírások a hagyományos épületek jellegzetes tömegformálását támogatják.

A rendezési tervben javasolt változtatások a fejlesztési szándékok megvalósításán túl a település megjelenését is kedvezően befolyásolják.

